

posades per Mr. CHEVALIER en llurs primeres notes, que venen a ésser les mateixes.

A la Grive de Saint-Alban no hi ha *Hipparion* i si *Anchitherium* aquest nivell es troba també a Palència i la fauna descrita pel Pr. PACHECO en res s'assembla a la de La Seo i La Cerdanya. Recentment hem trobat a Sant Quirce de Terrassa la faune de La Grive i sembla bastant diferent de la pirenaica.

La discussió sobre formes tant distanciades com el *Hipparion gracile*, *Mastodon angustidens*, *Dryopithecus Fontani* ens portaria massa enllà, així com la falta de formes tan típiques com el *Listriodon*, *Anchitherium*, etz.

Es pot admetre que la fauna de La Seo i La Cerdanya com a màxim pertany al pontià més inferior.

Es indubtable que l'esmentada fauna és quelcom més antiga del que fins ara es creia.

Barcelona, 7 de gener de 1926.

Indicació d'un medicament polifàrmac

per

M. GARGANTA i FÀBREGA

Investigant en l'Arxiu Notarial d'Olot el meu pare ha trobat al final del protocol n.º 120 de la Vall d'Hostoles, corresponent a l'any 1563, la següent curiositat:

†

Recepta per guarir de mal de ulls

Re. Fonoll ferne una alembicada de aygua.

Item altre alembicada de ruda.

Item altre alembicada de berbena.

Item altre alembicada de cogombrella de la qual los caste-
llans diuen pimpinella.

Item altre alembicada de lluqueta te la flor blava.

Item altre alembicada de selidonia; crec es salonia.

Totes estes aygues sien mesclades tant de una com de altre y posades en una ampolla en la primavera o tardor a la serena y stiguen cercha un mes ab les compostes següents:

primo en mig sallo de dites aygues siay posat tres sous de tudia preparada o mes.

Item sucre candi un sou.

Item verdet la mitat de un diner.

Item una lliura de ayguaros.

{ Diuseque magrana albar se deu posar en los alembichs ab alguna de dites erbes en lo fer de la aygua fenoll luqueta y còmbrella son les millors erbes.

Ave Maria

La creu que l'encapçala i les paraules *Ave Maria* amb les quals acaba indiquen l'esperit religiós de l'època. La diversitat de gràfies: fonoll i fenoll, lluqueta i luqueta, palesa el desgavell gramatical que regnava.

Deixem de banda aquesta classe de digressions que ens són alienes. Es veu evidentment que no's tracta d'un remei recollit de boca del poble, que és una prescripció mèdica (àdhuc el consuetudinari *recipe* acusa el seu origen) sortida principalment de l'empirisme, auxiliar de la ciència, i en part potser de la superstició. Pel contingut de la clau sembla que el notari no feia altra cosa que copiar fidelment el què el metge li dictava.

El mètode d'expressar les dosis per la seva valor i no pel seu pes podia donar en la pràctica idèntic resultat, però no disposant d'una tarifa contemporània ens tira per terra la posologia. La fórmula de l'*aqua ophthalmica* de la *Pharmacopea Cathalana* de l'Alós (1) acaba de corroborar la seva procedència professional:

R.Succorum Foeniculi	}	an. unciae II.
Chelidoniae		
Rutae	}	unciae VIII.
Rhodomellis Nicolai		
Foliorum viridium Euphrasiae	}	an. manipulus I.
Verbenae		
Maioranae		
Florum Anthos	}	pugillus I.
Fellis Bovini		
Mirrhae	}	unciae IV.
Aloes		
	{	an. drachmae II.

(1) Pharmacopea Cathalana sive Antidotarium Barcinonense restituet reformatum. Medicis, Medicinae studiosis Chirurgis, & Pharmacopolis perquam utile & necessarium. Cura et opera D. Joannis Alos. Principatus Cathaloniae Protomedici. Anno 1686. Barcinone: Ex Typographia Antonii Ferrer, & Balthasari Ferrer. Bibliopolarum.

Sarcocollae drachmae II.
 Camphorae scrupuli II.

L'aigua oftàlmica recomenada pel metge hostolenc, semblant a la citada, s'acomodava més a les possibilitats d'una vila rural.

* * *

Assenyalem les plantes que ens porten a parlar d'aquest preparat farmacèutic, fruit d'un temps que atreia gairebé totes les ments privilegiades al camp filosòfic, quedant negligit el de les ciències d'observació, que quasi restaven tal com les deixaren els antics. Si per quelcom es preocupaven dels vegetals era per llurs virtuts curatives i bevent sempre en la font dels autors clàssics, això fa que per trobar un document botànic n'haguem de cercar un de mèdic. Fins en les esferes més enlairades, quan s'anava a millorar d'orientació, es sentia la mateixa influència i els primers jardins botànics fundats en el segle XVI (Venècia, Pàdua, Pisa, etc.) eren consagrats a la flora mèdica (1). Les plantes que es mencionen són vuit, les enumerarem separadament i mirarem de referir-les a la nomenclatura binària que el genial Linné havia d'establir.

Fonoll.—No dubtem que l'espècie a la qual es referia el metge cinc-centista era el *Foeniculum officinale* All. Per la dominació romana—diu el malaguanyat Font i Sagué (2)—els indígenes de la nostra terra correspondrien als coneixements que rebien, ensenyant als invasors les virtuts de moltes plantes, del fonoll contra les oftalmies. Entra en alguns col·lis del *Receptari de Micer Johan* (3) i en l'aigua oftàlmica de la dita *Pharmacopea*, obres escrites respectivament abans i després de la fórmula que ens ocupa i amb el suficient lapse per a utilitzar-les com a fites indicadores de l'evolució que s'anava desenvolupant. Podia servir, en el nostre cas, per a corregir l'olor repugnant de la celidònia i la poc agradable de la ruda.

Ruda.—L'oficinal és la *Ruta graveolens* L. semiespontània a Olot (A. de Bolós in litt.) i estesa per tot arreu com a planta de jardí. Era molt apreciada pels romans i els àrabs la consideraven una panacea. Micer Johan (4) i Alós la posen en les seves aigües oftàlmiques, el decocte forma part del col·liri de Stjerncroma o *aqua ophthalmica Odhelii*.

(1) Ferdinand Hofer, Histoire de la Botanique, de la Minéralogie et de la Géologie, Paris, 1882, p. 106.

(2) Mn. Norbert Font y Sagué, Historia de les Ciències Naturals a Catalunya del segle IX al XVIII, Barcelona, 1908, p. 33.

(3) Receptari de Micer Johan—1466—(Conexement y disputa de les orines. Receptari general). Manuscrit inèdit que publica Ernest Moliné y Brasés, Barcelona 1914, receptes LXIV i CXI.

(4) R. C.

Verbena.—La *Verbena officinalis* L. era l'herba sagrada de temps pretèrits. També entra, com les dues anteriors, en l'aigua oftàlmica de la nostra *Pharmacopea*. Es astringent.

Cogombrella.—No sabem que la paraula cogombrella s'usi en català, la més semblant que coneixem és cogombret, *Ecbalium Elaterium* Rich. i creiem que ha d'ésser aquesta la planta esmentada, puix Plini en proclamar les seves virtuts diu que cura la feblesa de la vista, les malalties dels ulls i les úlceres de les parpelles (1). Seguint un altre camí, mirant d'aprofitar la glossa de la mateixa recepta: «cogombrella de la qual los castellans diuen pimpinella» les deduccions són poc afortunades; ens trobem amb un altre vocable català, que té en l'espanyol per sinònim el mot *pimpinela*, per pimpinella entenem el *Poterium muricatum* Spach. espontani a Hostoles i per *Pimpinella major* la *Sanguisorba officinalis* L. de localitats més altes, ambdues sense propietats antioftalmiques.

Lluqueta.—La *Globularia nana* Lam. és una espècie de la comarca olotina. La seva etimologia podria indicar que hagués tingut aplicació en les afeccions oculars.

Celidònia.—Celdònia, celònia, celidònia i celedònia són noms vulgars el *Chelidonium majus* L. L'aigua destil·lada d'aquesta planta ha estat considerada com específic en les oftalmies, per això els valencians l'anomenen herba dels ulls (2) i els francesos *éclaire*; àdhuc es pensa que *Chelidonium* i els seus derivats venen de l'antiga creença que les orenetes donaven aquesta planta als seus fills per a preservar-los de les malalties dels ulls. Contribueix a integrar una «aygua pera guarir mal de ulls» del *Receptari de Micer Johan* (3), l'aigua oftàlmica de la *Pharmacopea* de l'Alós i el col·liri roig de Franck. No solament s'acudí a l'herba de les orenetes, sinó que es va recórrer a aquestes (4).

Magraner.—Es el *Punica granatum* L. Es conrea per Olot. En les pàgines bíbliques es cita com a planta d'una terra de promissió (5) Micer Johan recomana la magrana agra borda (6) i no l'albar. L'escorça de la magrana conté una bona proporció de taní que li comunica l'astringència.

Rosa.—L'aiguarós és l'aigua ros o *aqua rosacea* (7). Per ella entenem l'aigua destil·lada i per consegüent la rosa que implícitament s'es-

(1) Libre XX, 2

(2) Juan Texidor y Cos, Flora farmacéutica de España y Portugal, Madrid, 1871.

(3) Recepta C.

(4) Recepta pera guarir quatarata.

CCXVI — Quan vingui lo temps trau los ulls a dos oronels e senyalos e sapies que en lo niu guaran e quant seran guarits pren-los e methlos en una olla al forn, e feu pólvora de aquels e meteu los en ulls e guaran amb deu.

(5) Deuteronomi, VIII, 8.

(6) R. CLXXIII.

(7) Diccionari Aguiló

menta és la *Rosa centifolia* L. o la *R. damascena* Mill. cultivades en els jardins i en el seu defecte la *R. canina* L. ben autòctona, que ha servit qualque vegada per a substituir-les (1). En una relació de simples emprats en el segle XIV que extreu Mn. Font i Sagué (de la *Tarifa de gabelas* d'Avinyó de 1397) l'única aigua ros que s'hi inclou és l'*ayga rosa damasquina*. No obstant tornant a la *Pharmacoepa* repetidament al·ludida, trobem que ultra l'aigua destil·lada de Rosa d'Alexandria és a dir de *R. centifolia* L. hi figura la de *Rosarum rubrarum* o *R. gallica* L., cultivada, que és la que entra en l'aigua oftàlmica de l'Alòs, per ésser un dels components dels *Rhodomel Nicolai*. Entre els col·liris, l'hidrolat de roses és el que ha tingut i continua tinguent més importància.

* * *

Fixant per un moment l'atenció en les restants substàncies, que componen aquest medicament complexe, se'n treu una instrucció: és que abans d'usar-lo s'havia de remenar; car la túdia, òxid de zenc impur és insoluble en l'aigua i el verdet, barreja d'acetats cúprics bàssics, és només parcialment soluble

Amphibien und Reptilien aus dem noerdlichen und oestlichen Spanien gesammelt von Dr. F. HAAS

VON

Robert MERTENS

(Sonderabdruck aus den Abhandlungen der Senckenbergischen Naturforschenden Gesellschaft Bd. 39. Heft 1. 1925. Frankfurt A. M.)

per

Joaquim MALUQUER

La per molts conceptes profitosa estada del Dr. HAAS a Catalunya en els anys 1914 a 1919, va proporcionar al Museu Senckenbergià de Frankfurt a M. l'oportunitat d'augmentar les seves col·leccions herpetològiques amb molts exemplars que foren posteriorment estudiats pel Dr. MERTENS amb la minuciositat i científic encert propis de tant conegut naturalista.

(1) Littré—Gilbert, Dictionnaire de Médecine. XXI ed., Paris.

(2) L. c., pp. 158-9.